

't Inschrien

vijfde jaargang nr. 2, april 1973

Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard

Kopij zenden aan:

Th.L.M. van Stapele, Javastraat 24 Hengelo, tel. 05400-20419

Redactie: J.J.H. Meijer, Hengelo , eindredacteur
Olde Meulenweg 2 7554 RL Hengelo, tel. 05400-12851

A. Buter, Borne
H.H. Hagens, Almelo
J. Overbeeke, Haaksbergen

Administratie:

Mej. G.A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II Enschede tel. 05420-10206
Abonnementsprijs f 7,50 per jaar

Kwartaaluitgave

VERENIGING OUDHEIDKAMER TWENTE

ISSN 0166-3984

Grafstenen spreken historie

Op de Oude begraafplaats aan de Lentfersweg in Rijssen (n òln koarkhof, zeggen de Riessndrs) vinden we, ongeveer in het midden, links van het pad van de poort naar de noordelijke kerkhofmuur, een eenzame, hardstenen grafsteen.

Rondom dit graf zijn de, niet meer als zodanig herkenbare graven van de minder draagkrachtige Rijssenaren, waarop hooguit een houten grafpaaltje heeft gestaan, dat al lang weer is opgeruimd.

Nog niet zo lang geleden was er sprake van om dit gedeelte van het kerkhof in het kader van het bestemmingsplan 'kern' te veranderen in een parkeerterrein. Gelukkig is het Gemeentebestuur tijdig geweest op het unieke van dit, bomenrijke, oudste deel, waar we namelijk aan de zuidzijde ook de grafstenen vinden van Rijssense notabelen uit de vorige eeuw.

Na de zerk, waar ik het in het begin over had, van een laagje mos ontdaan te hebben kwam het volgende opschrift tevoorschijn:

IN
AFFECTIONATE REMEMBRANCE OF
ANN
THE BELOVED WIFE OF
WILLIAM ATKIN
OF NIJVERDAL HOLLAND
WHO DEPARTED THIS LIFE ON THE
18 FEBRUARY 1873
IN THE 60TH YEAR OF HER AGE
BLESSED ARE THE DEAD THAT DIE IN
THE LORD

< O >

Op het eerste gezicht een wat vreemde gewaarwording, een Engelse tekst aan te treffen, maar de aanduiding 'of Nijverdal' doet de oplossing al spoedig vermoeden.

In 1861 was daar namelijk door Salomonson en Van Heel de Nederlandse Stoomblekerij opgericht, en deze fabrikanten trokken ervaren textielarbeiders uit Engeland aan.

William Atkin was een van deze mensen; hij kwam in 1862 met zijn gezin uit Pendleton, een dorp in het graafschap Lancaster en met fabrieken van katoenen en zijden stoffen en steenkolenmijnen. In het bevolkingsregister van de gemeente Hellendoorn wordt zijn beroep omschreven als 'Engelsch machinist'.

Na enige tijd krijgt Atkin een andere woning in Nijverdal, maar nu op het gebied dat (toen nog) onder Wierden hoorde; het bevolkingsregister vermeldt dan ook 'onder Wierden getrokken'.

Wierden vermeldt als zijn beroep 'Zengersbaas', hij was dus werkzaam in de finishing.

De Engelse werknemers verdienden volgens de heer A. Ponsteen (die in zijn binnenkort te verschijnen boek 'Van Noetzele tot Nijverdal' uiteraard dieper op de geschiedenis van de textielnijverheid in Nijverdal zal ingaan) 'een smak geld'. Dat bleek ook wel uit de huizen die ze bewoonden, die namelijk net iets meer comfortabel waren dan de gemiddelde arbeiderswoningen.

Dit verklaart ook de in die dagen kennelijk kostbaar geweest zijnde grafsteen van HANNAH BURTON; zo heet-

te de straks honderd jaar geleden overleden vrouw van William Atkin.

Ze was in dezelfde plaats als haar man, in Rateliff in Engeland, geboren op 10 april 1816. Of deze geboortedatum in het Wierdense bevolkingsregister wel juist is is moeilijk na te gaan; op de grafsteen staat namelijk dat 'ANN' overleed in het levensjaar waarin ze 60 zou worden.

Waarom de begrafenis in Rijssen heeft plaats gevonden is nog een raadsel maar de mogelijkheid is niet uitgesloten dat het feit dat het sterfhuis in de gemeente Wierden stond (Z. nr. 628) hierbij een rol speelt.

'Z.' is een afkorting van Zuna, en de overledenen uit de boerschap Zuna worden immers als vanouds in Rijssen begraven; daarbij dient hier dan bedacht te worden dat Atkin toch wel in de onmiddellijke nabijheid van de stoomblekerij woonde in 1873.

De Engelse werknemers gingen na verloop van tijd weer naar hun geboorteland terug. William Atkin is waarschijnlijk in Nijverdal gebleven. Het bevolkingsregister van Wierden meldt zijn verhuizing in maart 1877 naar de gemeente Hellendoorn. Zijn zoon Jannes, geboren 3 aug. 1849 in Eaton Ma..., arbeider, is teruggekeerd naar Engeland, blijkens de wat onduidelijke vermelding 'Engeland vertrokken'.

In het begin van deze eeuw woonde in Nijverdal nog een (kinderloze) weduwe, vroedvrouw van beroep, 'Jufvrouw Atkin-Jansen'. Was zij de tweede vrouw van William Atkin?

D. Poortman

Bronnen: Overijssel (Kluwer 1931); Archief gemeente Wierden; Mededelingen van de heer A. Ponsteen te Nijverdal.

"De Bleek" in Oele

Aan de weg naar Haaksbergen, vanuit Hengelo, ligt halverwege Beckum, bij de Zevenster, de bleek.

Het is een typisch bouwwerk, een beetje onaangepast bij de omgeving. Ruim honderd jaar geleden, werd hier een loonblekerij aangelegd. De ruwe katoen werd, gelijk voorheen het linnen in de natuur gebleekt.

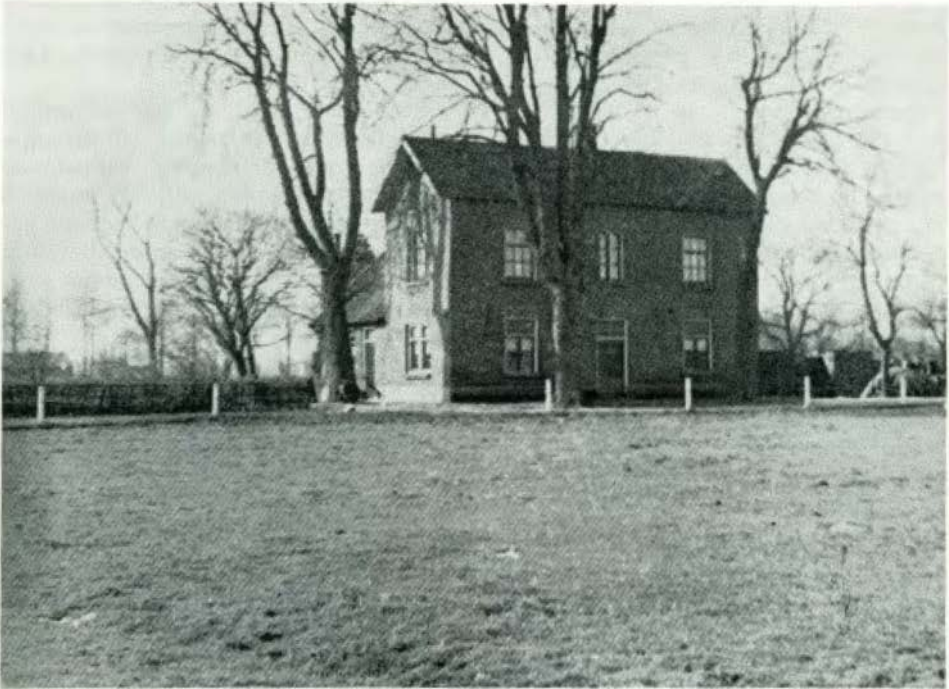
Door een reeds laagliggend stuk grond werden diepe sloten gegraven, aansluitend op de Oelerbeek. De hierdoor ontstane lange jaar smalle akkers werden met gras ingezaaid, waarop de katoenen weefsels in de volle lengte te bleken werden gelegd.

Het gebouw, meer een klein fabriekje, met oorspronkelijk beneden een raam aan de bleekzijde en voor en achter een deur, diende voor de bewaking en opslagplaats voor de gebleekte en nog te bleken stukken. De dakbedekking bestond eerst uit asphalt en later uit golfplaten. Toen de vorige bewoners deze plaats leerden kennen, was zij nog geheel ingesloten door elzenhak-hout.

Bij de omwonenden weet men nu nog te vertellen, dat hun grootouders daar als kind hebben gewerkt. Met een op een klomp, zonder kap, gelijkende schep, moesten zij met het water uit de sloten het goed vochtig houden. Vooral in de maand maart was het bleken zeer productief.

Bij de bouw van het Hollands Signaal, heeft men, met de daar vrijgekomen zwarte grond, het bleekveld verhoogd en de sloten gedicht. Toch kan men nu nog na een regenbui duidelijk de loop van die sloten herkennen.

Volgens mijn inlichtingen heeft deze

Het bleekhuis voor de laatste verbouwing.
Links op de voorgrond ziet men nog de plaats van zo'n sloot.

plaats als bleek niet heel lang bestaan. De oorzaak kan zijn, dat door de fabrieken het bleken niet meer uitbesteed werd, of dat het vuile verfwater van de fabrieken in Enschede het bleken onmogelijk heeft gemaakt. De Oelerbeek was toen een verfsloot geworden.

Wie de stichter van dit bedrijf was, heb ik nog niet kunnen ontdekken. Men spreekt wel van een aantal zakenlieden uit Hengelo. Ook wanneer het gebouw daar is geplaatst is niet precies bekend. Was hier vroeger ook al een bleek?

H. J. Eising

DE RIB IN OLDENZAAL

De heer . Buter zegt in zijn artikel over: 'Oost Nederland ter Groenlandvaart', inzake de walvisrib in Oldenzaal. ('t Inschrien no. 4 1972) 'Hoe deze rib, nog voordat de Nederlanders ter Groenlandvaart togen, in Oldenzaal is terecht gekomen, is niet met zekerheid te zeggen'.

In 'Nederland in vroeger tijd', een achttiende eeuwse beschrijving van de steden en dorpen in Nederland, auteur onbekend, wordt hiervan gezegd: 'Te Oldenzaal bewaart men nog eenen walvischrib, die, gelijk de overlevering luidt, voor eenige honderd jaren in een veen nabij die stad gevonden is.

De schrijver brengt dit in verband met de vondsten in Delden, bij het graven van de Twickelervaart.

H. J. Eising

De havezathe Scherpenzeel te Goor

In de Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot Beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis, negenenzestigste stuk, 1954 pg. 173 t/m 196 werd door mij een uitvoerig artikel geschreven over deze Havezathe, die door Mr. G. J. ter Kuile Sr. in zijn standaardwerk pg. 202-203 slechts zeer summier werd behandeld, daar hem vele gegevens nog onbekend waren.

Doordat de Verslagen en Mededeelingen slechts in kleine kring gelezen worden, meende ik beknopt de geschiedenis dezer Havezathe hier te mogen vastleggen om allen, die er meer over willen weten, te verwijzen naar bovengenoemd artikel.

De heer ter Kuile schrijft over 'Scherpenzeel alias Den Kolck'. De naam 'den Kolck' ben ik echter nooit tegengekomen.

Juist in de tijd, dat het Standaardwerk uitkwam in 1911, nml in 1913 werd in de voormalige bongerd een villa gebouwd door de heer H. J. Jannink, die hij Scherpenzeel noemde, welke thans nog als bejaardentehuis dienst doet. Naast deze villa ziet men een practisch droogliggende beekbedding. Dit was vroeger één der belangrijkste riviertjes van Twenthe, de Oude Regge, nog Oude Beek geheten. Op de weg van Markelo naar Goor lag hier een brug, De Rosmansbrug geheten, nog te zien op een 18de eeuwse gravure. De Havezathe Scherpenzeel lag eertijds aan de Goorse kant van die beek, waar thans een bungalowbuurt verzezen is, doch voor die tijd in een weide van de heer Schuitert duidelijk door de oneffenheden in het terrein de plaats van

het huis gelocaliseerd kon worden.

Op de bekende kaart door Jacobus van Deventer uit ca. 1560 van Goor gemaakt, komt de ligging van het huis duidelijk naar voren.

De eerste keer wordt het Scherpenzeel genoemd in een lijst van borchmannen te Goor uit \pm 1320, waarin voorkomt 't Kint van Scarpenzeel'.

De borchmannen, die oorspronkelijk op de voorburcht, het huidige 'Schild' woonachtig waren, woonden reeds in 1365 voor een deel 'onder de klokken-slag' van Goor.

Het is opmerkelijk, dat het Scherpenzeel ligt aan het begin van de zgn. Bandijk, de oude weg van Markelo via Goor naar Delden, die gedeeltelijk door een onbegaanbaar moerassig gebied liep en op bevel van de Bisschop van Utrecht onderhouden moest worden door de meeste marken van geheel Twenthe.

Dat Scherpenzeel een duidelijke functie had in de verdediging zullen we nog zien. 't Kint van Scherpenzeel' is vermoedelijk dezelfde als de \pm 1343 voorkomende Arnoldo ten Scarpensale.

Ca. 1350 draagt Herman Arndes broder van den Scarpensale op aan zijn zuster Fien, alles wat hij van zijn vader mocht erven.

Ca. 1357 draagt Willem van den Lare aan Fyen Slummers en haar kinderen op 'hues en gaerden alsoe dat gheleghen is ton Scarpensale'.

In een lijst van leenmannen van het Sticht Utrecht uit ca. 1382 komt voor een Willam van den Lare 'die jonghe', vermoedelijk de zoon van voornoemde Willam, die 'hout dat Scharpensele mit sinre toebehoringhe in den kerspel van Gore' benevens andere goederen onder Markelo en Rijsen, o.a. het Effink (de latere havezathe Effing onder Elsen).

In 1407 werd een Bruun van den Lare door de bisschop van Utrecht, Frederik van Blankenheim wegens vergoeding van de door hem of zijn vader geleden verliezen tijdens de 'Vrede van

Coevorden', zijn huis Scherpenzeel uit het leenverband ontslagen. Door kinderloos overlijden van diens zoon, eveneens Bruyn geheten ca. 1500 kwam Scherpenzeel van zijn neef Berndt van Tije, zoon van Pelgrim ten Tije en Mechtelt van den Lare, zuster van Bruyn Sr.

Een dochter Pelegrina, die huwde met de borchman Willem van Hoevel, heer van Hoevele en o.a. den Dam en Ollidam, bracht Scherpenzeel in dit geslacht maar door hun dochter Johanna van Hoevel, die in 1518 trouwde met Wolter van Coeverden tot Wegdam, die als luitenant-kolonel in dienst van Karel V te St. Quentin ca. 1535 aan de pest overleed, kwam het aan de van Coeverdens. De oudste zoon Wolter erfde het kennelijk belangrijker huis Scherpenzeel, terwijl de jongste, Christoffel, het huis Wegdam kreeg. In de op 21 Mei 1548 opgemaakte magenscheiding wordt gesproken van 'dat huis ten Scharpensell mit siner thobehoer gelegen voer Goer an de Rosmannsbrugge mit die windmolle' enz.

Wolter van Coeverden tot Scherpenzeel was gehuwd met Agnes van Duth, genaamd Buth en werd in 1568 door een zekere Berend van Stepraedt doodgeslagen. Pas 9 Sept. 1600 wordt een scheiding van goederen voltrokken en krijgt zijn zoon Johan o.a. het huis en havezathe Scherpenzell met de gerechtigheid van de windmolen en de visserij (het recht om de Oude Beek in de stadsvrijheid van Goor te bevissen).

Inmiddels had het Huis een belangrijke rol gespeeld in de belegering van Goor door de Staatse overste Christoffel van IJsselstein in 1581. Deze had reeds de 'nieuwe stad' rondom de kerk (de huidige Ned. Herv. Kerk) ingenomen en was met de belegering van het 'Schild' begonnen. De Spaanse bezetting kreeg echter hulp van de

overste Maarten Schenck en de Staatse moesten terugtrekken op een schans, die om het Huis Scherpenzeel was opgeworpen. Uit een brief van overste IJsselstein, bewaard gebleven van de dag van de overgave van de schans 1 Aug. 1581, lezen wij: 'Und soe wir mit sampt den Reuteren und tsamenslich krijghsvolck die besetting dess vianden binnen Goer hebben verlaten und ons voer Goer op den huize Scherpenzeel beschantz, und aldar des viandts gewalt bess an den 12 dach getragen wessen moethen - -'

Er kwam kritiek op deze overgave want hoewel men geen brood of bier meer had, waren slechts 14 van de 100 paarden opgegeten en er was nog voldoende kruit, zout en hout om te koken geweest.

Bij de overgave werden meer dan 100 man doodgeslagen ondanks het ingrijpen van de Spaanse overste Schenck.

Johan van Coeverden, die aan Staatse zijde stond, kwam op de lijst van koningsvijanden en zijn goederen werden in beslag genomen. Zelf was hij binnen Deventer gevlucht, terwijl Scherpenzeel twee keer afbrandde. Geen wonder dus, dat het pas in 1600 tot een boedelscheiding kwam!

Scherpenzeel was na de Hof te Goor de grootste bezitting in 'de stadsvrijheid und Wigbolt van Goer'.

Johan van Coeverden huwde in 1604 Agatha van Kecken, die op ca. 90 jarige leeftijd in 1664 overleed. Zelf stierf hij in 1622. Van zijn zes kinderen werd de oudste, Wolter, getrouwd met Margaretha Elsabé van Oldeneel in 1639 in het bezit gesteld van Scherpenzeel. Na er bij de eerste Munsterse oorlog '65-'66 genadig te zijn afgekomen kreeg het huis in de tweede '72-'74 een Munsterse bezetting.

12 November 1674 overlijdt Wolter 'na enige quijninge'. Zijn zoon Joan werd erfgenaam, mede in 1683 van de Have-

Vondsten van strijdbijlen in de gemeente Losser Waarheid en mystificatie in de archaeologie

Een van de meest aantrekkelijke zijden van de geologie is wel, dat ze haar beoefenaars dwingt veel naar buiten te trekken, waardoor men dikwijls op plaatsen belandt waar een normaal tourist nimmer verschijnt. Ik denk dat velen, die jarenlang door het veld geworven hebben op zoek naar geologische merkwaardigheden, vroeg of laat ook wel eens met de archaeologie in aanraking zijn gekomen.

Maakt men buiten zo hier en daar een praatje, dan kan zich het volgende voordoen: 'O, stelt u belang in stenen dan heb ik nog wel iets voor u'.

Uit een kistje met roestige spijkers, gebroken gereedschap en andere moeilijk definieerbare rommel komt een stuk grillig gevormde vuursteen te voorschijn, zonder enige historische of geologische waarde. Het kan echter evengoed voorkomen, dat uit zo'n kistje een vuurstenen bijl of een strijdbijl van kristallijn gesteente te voorschijn komt. Nu moet u niet denken dat de woorden 'dan heb ik nog wel iets voor u' betekenen dat u dat voorwerp krijgt. Het beduidt alleen, dat men u iets kan laten zien, waar u misschien belang in zult stellen. Indien men voorzichtig informeert of het voorwerp ook te koop is, voor plaatsing in een wetenschappelijke collectie, dan betrekken de gezichten en men zegt ze liever zelf te willen behouden.

In Twente pleegt men te denken of te zeggen: Wat het oe weerd is, is het mie ook weerd. Nu kunnen wij zo'n houding volkomen billijken. Ten eerste heeft die persoon zo iets zelf gevonden en is er misschien aan gehecht en ten tweede is het natuurlijk onzin

om zo maar iets weg te doen aan een onbekende, waarvan men toch nooit zeker kan weten wat zijn oogmerken met het bedoelde voorwerp kunnen zijn.

Ellendig is echter als men na enige jaren moet vernemen, dat het voorwerp toch aan een onbekende is afgegaan, dat het gebroken of zoek geraakt is. Dit komt meer voor dan men denkt en daarom is in overleg met Dr. C.C.W.J. Hijzeler te Enschede, besloten aan deze dingen wat meer bekendheid te geven.

De archaeologie heeft altijd in nauw verband tot de geologie gestaan. Men zou archaeologische voorwerpen of artefacten in zekere zin tot de allereerste gidsfossielen kunnen rekenen. Om deze redenen komen ze dan ook in verschillende boeken over geologie voor bijv. Kayser, van der Kley, Fraas. Wij zouden iedereen dringend willen verzoeken, mocht u een dergelijk voorwerp getoond worden, stelt u zich dan met de dichtsbijzijnde officiële instantie in verbinding en zorgt, dat u zich dadelijk op de hoogte stelt van de vindplaats en van de omstandigheden waaronder de vondst werd gedaan. Hoe eenvoudig dit ook lijkt, het is dikwijls zeer moeilijk 'Wahrheit' van 'Dichtung' te onderscheiden hetgeen uit onderstaand verhaal wel zal blijken. Zomer 1964, tijdens een bezichtiging van graafwerken in de gemeente Losser, kregen wij de raad ook eens bij de heer Zwaferink aldaar te gaan kijken, daar deze ons op velerlei gebied voorlichting zou kunnen geven. Dit bleek inderdaad het geval te zijn en ook werden we daar zeer vriende-

zathe de Haere onder Olst van Derk van Oldeneel. Hij overleed ongehuwd en werd zowel op Scherpenzeel als op de Haere opgevolgd door zijn broer Assueer. Het ging het financieel slecht en in 1691 moest o.a. 'De Haere' verkocht worden en na zijn overlijden kort daarna moesten zijn zusters, die erfgenaam werden ook Scherpenzeel verkopen met de landerijen. Dit geschiedde op 9 November 1692 en wel voor 12000 Car. Gl. aan de 'Wagtmeeester' Ernst Brant, Scholtis van Markelo en zijn vr. Catharina Elisabeth Olmius. Uitgezonderd werd het 'aloude adellijk regt van havezate en Borgmansregt nevens de begravenisplaetse in de kercke te Goor' evenals de meubels en het gestoelte in de kerk, dat de verkoopsters voor zich behielden.

Hierna ging het met Scherpenzeel snel begafwaarts. Voor 1708 overleed het echtpaar en kregen de kinderen de bezitting met vele schulden belast. Bij stukjes en beetjes wordt er verkocht in de komende jaren. De molen komt aan de eigenaren van het Stoevelaar, en wordt voortaan 'Stoevelaars molen' geheten.

De schuldeisers, de uitverkoop zierende, leggen op 19 October 1716 beslag op o.a. het Huis Scherpenzeel en er vindt een executoriale verkoop plaats op 1 November 1717. Voor 3380 gulden wordt koper de richter van Kedingen, Assueris Fockinck. Ondanks diens miserabele financiële omstandigheden gaf hij het huis nog een opknapbeurt.

Op 29 October 1722 wordt er door een beruchte roversbende onder leiding van Isaac Jacobs, alias Natha Hes ingebroken en alle bewoners, inclusief de Richter en diens zuster geslagen en vastgebonden, waarna men met een rijke buit aan geld, o.a. het 'Lantsgeld', zilverwerk en juwelen de benen nam. De roversbende die in groter verband opereerde onder de kaptein

Moses Dikkop uit Calcar en met als 'generaal' een zekere Seligh, werd gevat en veroordeeld.

Assuerus Fockinck bleef in grote financiële moeilijkheden. In de jaren 1728 t/m 1746 werd niet minder dan 17 keer de inboedel executoriaal verkocht en het onroerende goed 13 maal! Koper was steeds zijn zuster Barbara!

Op 16 November 1747 sterft Fockink, waarna op 7 Mei 1749 het Huis Scherpenzeel met hof en een stuk weiland door de erfgenamen verkocht werd aan Maria Quackelstein, echtgenote van Jan van Bruinenborg. Dit echtpaar, waarvan de man uit Haaksbergen afkomstig was zat echter ook steeds op zwart zaad en met name hij hield er een zeer onregelmatige levenswandel op na. Bij zijn dood erfdn zijn kinderen een desolate boedel. Op 21 November 1768 vindt de publieke verkoop plaats en voor Fl 3375 wordt Jan Hendrik van der Wijck, Heer van Stoevelaar, gehuwd met Maria Brouwer, eigenaar. Hij laat een rapport door ambachtslieden opstellen van de erbarmelijke toestand van het huis. Of er veel aan gebeurd is, weten we niet maar omtrent 1798 brandde het niet af, zoals ter Kuile schreef, doch werd gesloopt. Op 29 Augustus 1817 verkochten de kinderen van Jan Hendrik van der Wijck het gehele bezit van hun ouders. In tegenstelling tot het huis Stoevelaar, dat in de familie bleef werd het Scherpenzeelse gedeelte in vele percelen verkocht.

D. Jordaan J.G.H.zn

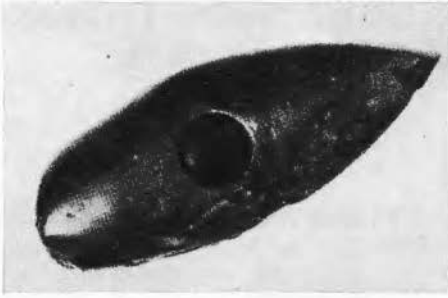

Foto 1. Strijdbijl van onbekende herkomst (bovenkant).

Beschrijving van de strijdbijl:

Lengte 13 cm.

Dikte bij de doorboring 5.1 cm.

Breedte links van de doorboring 1.45 cm.

Breedte rechts van de doorboring 1.45 cm.

Doorsnede doorboring 2.2 cm.

Materiaal klei-ijzersteen met een korst die men er waarschijnlijk door hamerslagen gemakkelijk af zou kunnen tikken, evenals dat met de klei-ijzerstenen uit de Dogger, Lias en Onder Krijt het geval is. Denkt u maar aan Hellern bij Osnabrück of de Isterberg bij Bentheim.

lijk ontvagen. Bij het bezichtigen van zijn collectie viel ons oog op een strijdbijl, die naar het ons voorkwam van een niet alledaags materiaal was gemaakt namelijk klei-ijzersteen.

De heer Zwaferink verklaarde ons dat het voorwerp gevonden was aan de nederzettingweg te Losser, ongeveer ter plaatse waar voor enige jaren een opgraving door Dr. C.C.W.J. Hijszeler verricht was. Wij hebben deze vondst terstond aan hem gemeld en foto's van de strijdbijl genomen. Tevens hebben wij de aldaar in het dépôt bewaarde strijdbijlen bezichtigd die uit de volgende steensoorten bleken te bestaan, voor zover wij dat bij zwak licht en zonder loep op de zolder meenden te mogen vaststellen.

1 graniet, 2 kwartsiet, 2 zandsteen, 4 dioriet, 5 diabaas, 3 amfiboliet, 1 jaspis, 2 van een merkwaardig ons niet bekend groen gesteente, 1 heleflint, 1 donkere lydiet. Het blijkt dus wel dat de strijdbijlenmakers over een goede

warenkennis beschikten en zoveel mogelijk de hardste gesteenten uitkozen. Men koos natuurlijk ook zoveel mogelijk de stukken ruw gesteente die al ongeveer de gewenste vorm hadden om zodoende arbeid te besparen. Om die reden nam men daarom soms met wat minder hard materiaal genoegen. Dat er inderdaad zwerfstenen voorkomen die reeds verregaand het uiterlijk van een strijdbijl bezitten, kan men bijv. zien op de foto van de verkiezelde Tempskyastammen (zie W. F. Anderson-Tempskyastammen uit het Weald als Zwerfsteen Grondboor en Hamer 1957 blz. 143).

Het gesteente lijkt het meest op klei-ijzersteen uit de Lias. Wat het type betreft komt het het meest overeen met de als fig. 36 bij Aberg afgebeelde strijdbijl van Gasselte (Aberg - Die Steinzeit in den Niederlanden Uppsala 1916).

Deze bijlen kunnen gedateerd worden op omstreeks 2000 v. Chr., het einde van de steentijd.

Het onderhavige type strijdbijlen komt in de hunnebedden niet voor, maar is kenmerkend voor de standvoetbeker-kultuur. Deze cultuur was karakteristiek voor een herdersvolk, waarschijnlijk afkomstig uit de Oekraïne, dat zich snel over Europa verspreid heeft en dat zijn doden begroef in kuilen, solograven waarin de doden met opgetrokken knieën werden neergelegd. De uit kristallijn gesteente vervaardigde strijdbijlen werden doorboord door gebruik te maken van een scherp stukje vuursteen, vastgehouden in een, door een snaartje in draaiende beweging gebrachte houten houder. Een dergelijk boorapparaat is in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede te bezichtigen. Dat men van kern verwisseld heeft bij het boren is duidelijk te zien in het boorgat van onze strijdbijl want halverwege krijgt deze een

andere diameter.

Korsten die vatbaar zijn voor afbladering vormen zich dikwijls om ijzerhoudende gesteenten. De korst is nagenoeg overal even dik (1½ mm) en ook in het boorgat zet de korst zich voort. Dit wijst er op dat de korst eerst na het vervaardigen van de strijdbijl als een vorm van verwerking is ontstaan. Op plaatsen waar de korst is afgeschilferd, vertoont het gesteente een hobbelige oppervlakte welke karakteristiek is voor verweerde ijzerhoudende gesteenten.

Het mooie politoer van het gesteente is veroorzaakt door het veelvuldig aanvatten van de strijdbijl door belangstellenden. Kleine putjes vertonen dit niet, daar ze niet in aanraking konden komen met 'vingervet'.

Aan de onderkant vertoont de strijdbijl, die overigens soepele vloeiende vormen heeft, een vreemd bijgeslepen vlak met talrijke evenwijdige kraslijnen.

Dit, en de afschilferingen zijn kennelijk veroorzaakt door de hedendaagse vinder, maar wie is dat?

En hier begint nu de ellende. Na de steen beschreven en gefotografeerd te hebben, wilden wij nog een opname van de vindplaats maken, en verzochten de heer Zwaferink deze te tonen. Deze verklaarde ons de bijl niet zelf gevonden te hebben, maar deze van een zekere R. uit Overdinkel te hebben.

Wij naar Overdinkel. R. verklaarde de bijl van een zekere D. ontvangen te hebben maar deze bleek onvindbaar. Wel vernamen wij bij onze verdere naspeuringen dat een aantal dergelijke voorwerpen omstreeks 1950 door een verkennergroepje onder een struik in de Zandbergen bij Losser was gevonden. De voorwerpen waren genummerd. Ze zijn nog een tijdlang bewaard geweest in het jeugdgebouw te Losser en daarna verdwenen.

Vlak achter de Zandbergen ligt op Duits grondgebied het Duitse klooster Bardel. Na de bevrijding zijn er door inwoners van de gemeente Losser verschillende goederen uit ontvreemd. Het klooster leidt priesters op voor Brazilië en bezit een museum van ethnologische voorwerpen uit Brazilië. Gewapend met onze strijdbijl togen we weer op onderzoek uit en werden in het klooster allervriendelijkst ontvangen door pater Clemens Anhäuser, vermaard philatelist, speciaal van postzegels met religieuze motieven, waarvoor hij twee vertrekken als museum heeft ingericht. Voor de oorlog behoorde hij het ethnologische museum. Hij bleek tevens een oud vriend van Meester Bernink te zijn waarover hij veel wist te vertellen.

Eerst voerde hij mij in de kapel en toonde mij de met kogelgaten doorzeefde gebrandschilderde ramen. In de oorlog hadden de paters het klooster moeten ontruimen en was de Hitlerjugend er in getrokken die de gebrandschilderde ramen als schietschijf gebruikt had.

De stenen bijl werd echter niet door hem herkend en had nooit deel uitgemaakt van de collectie.

Het vermoeden bestaat dus dat deze eigendom is geweest van de Hitlerjugend. Als type behoort ze tot de bijlen uit de buurt van Hannover. Ze is vervaardigd uit klei-ijzersteen vml. uit de Lias.

De vindplaats, de vinder en degene die hem 'georganiseerd' heeft zijn onbekend. U ziet, bij wat minder opletten zou deze bijl als een originele Losserse vondst geregistreerd zijn. Het schijnt dat van deze voorwerpen wel door liefhebbers zijn gekocht, zodat het niet onmogelijk is dat nog meer Hitlerjugendrelicten of Braziliaanse voorwerpen als originele Nederlandse vondsten te boek staan.

W. F. Anderson.

De namen der Twentse marken

Het kerspel Haaksbergen omvatte behalve het kerkdorp zelf de buurschappen Buurse, Hones(ch), Langelo, Brammelo, Holthuizen, Boekelo en Eppenzolder. De markeverdeling was ietwat anders: Eppenzolder en Holtuizen vormden met Stepelo een marke. (GAN, Marken van Overijssel, 145). Een aantal hiervan laten zich schijnbaar zonder moeite verklaren: Boekelo, niet te verwarren met zijn naamgenoot in de gemeente Enschede, Langelo en Brammelo, zijn nu 'lo' namen, maar uit de oudste vermeldingen blijkt dat het 'laar' namen waren: 1381/3 Boecler (RR 604); 1493/4 Boclar (RRH 437); 1188 Bramlare GvD 393; 1265 Bramlo (00 289); van Langelo is de oudste vermelding uit 1230 Langelo, maar in 1475 Langeler Burschap (SR 101). De vermenging van 'laar' en 'loo' is niet zo vreemd als het lijkt; beide hebben ongeveer dezelfde betekenis, nl. 'open plek in het bos', en wanneer we bedenken dat men de namen uitspreekt als Boekel, Brammele en Langele, dan kunnen dat zowel afkortingen van 'laar' als 'loo' zijn. Boek is de oude vorm van 'beuk'; 'bram' is de braam, ook wel 'brummel'; daarom is het niet verwonderlijk als we in 1419 de buurschap als Brummeler vermeld zien (LRSt, 51,3) Langelo hoeft geen nadere verklaring.

Holthuizen, in 1381 Holthusen (RR 762) is een bekende naam, die we in Duitsland vaak als Holthusen ontmoeten en die gewoon betekent de huizen in het bos. Maar daarmee hebben we de eenvoudige namen wel gehad; de rest verdient meer aandacht.

Dat geldt in de eerste plaats voor

Haaksbergen zelf; de oudste vermelding stamt uit 1165: Huckesberge, daarna in 1188 Hockesberge (FON 1396); in 1265, 1284 en 1285 lezen we weer Huckesberge (00 289, 383, 396), maar in 1340 leeft er ene arnoldus dictus hockesberghe (Prot. Goor 57). In 1359 lezen we in hetzelfde protocol Swenike hokesberghe en Rutger van haxberghe; in 1385 Hokesberghe en Hakesberghe (RR 709,710).

We vinden in de oudste vermelding de voornaam Hucco, een variant van Hugo; de uitspraak zal Hoekesberge geweest zijn, die, zoals 'boek' in samenstellingen tot 'bok' geworden, (Bokhorst, Bokhot), later in Hokkesberge overging, zoals hij in de plaatselijke uitspraak nog te horen is. Eenzelfde overgang nemen we waar in de erfnaam Boxbergen bij Olst, in 1472 zowel Buckesbergen als Boxbergen (SB 227). Later zien we de spellingsverwarring tussen de 'a' en de 'o', die getuigt van de onzekerheid hoe men de klank 'ao' moest weergeven; tenslotte heeft in de traditionele spelling de 'aa' het gewonnen, vandaar Haaksbergen.

De bergen waar de naam op duidt zal men ter plaatse niet makkelijk waarnemen, maar uit de oudste vermelding blijkt dat er sprake is van een 'berge', dus enkelvoud, en dat kan een heuvel geweest zijn of een grafheuvel, waarin die onbekende Hucco kwam te rusten.

Een vergelijkbare naam is een erve bij de Lutte in 1440, Wilmesberch (SB 26) en de plaats Wilmsberge in de Kreis Borghorst, Westfalen, in 1360 Wilmesberge (LRSt 33,4).

De Hones is de 'hoge es', waartegenover de 'sidenesch' stond, welke laatste naam bewaard is in de Zieneschstraat. Side is een oud woord voor 'laag'; beide woorden kwamen ook voor in nog twee Haaksbergse erfnamen: Honmole en Sidemole (SR 1475)

nu nog de veldnaam Ziedermölle, oorspronkelijk molens die hoger en lager, ofwel stroomopwaarts of -afwaarts gelegen waren.

Burse werd in 1495 vermeld als Buerse of Burse (RRH 452,456); er zijn verscheidene naamgenoten met oudere vermeldingen: Beurze bij Terwolde (Gld), in 760 Bursion (OO 16); Beurze bij Winterswijk, in 959 Bursion (Steg. 56). De oorsprong is een Germaans woord 'bursa', dat een naam voor de moerasrozemarijn (*Ledum palustre*) was; de genoemde plaatsen zullen hun naam te danken hebben aan een strook grond, vermoedelijk bij een rivier gelegen waar deze vegetatie voorkwam.

Stepelo wordt in 1450 als Stepele vermeld (SB 216); er zijn naamgenoten in Westfalen, Stiepel: bij Bochum, in de negende eeuw Stipula, in 1001 Stipelo; en een hof bij Holzen in Kreis Arnsberg, in 1204 Stipele (ONW). Hierin zou een woord 'stipe' schuilen dat 'stut'-(paal) betekent. De oudste betekenis zal echter '(dikke) tak' geweest zijn, en dan is Stipelo en Stepelo een 'loo' geweest waar zulke dikke takken groeiden: eenzelfde betekenis heeft 'stok' in namen als Stokholt, Stokhorst en Stok(ken)reef.

De merkwaardigste naam is Eppenzolder waar we elke verwantschap met 'zolder' moeten uitbannen. In 1316 lezen we Eppensolen (NGN I,94), in 1385 Eppenzolde of Eppensolde (RR 590, 604); in 1523 voor het eerst Eppensolder (NGN I,94). Een 'sol' is een met water en modder gevulde kuil; het Engels kende het ook; hier werd aan de betekenis toegevoegd dat het een 'wallowing place' was, een plaats waar dieren zich in de modder wentelen (EPNE, II,134). Die betekenis kan het in Eppenzolder ook gehad hebben; het eerste element Eppen kan dan de genitief van de voornaam Eppo zijn, welke naam we ook in Eppink terugvin-

den. Uit een opsomming van 'sol' namen bij Förstemann blijkt dat het eerste element dikwijls een persoonsnaam, maar ook een vegetatiennaam kan zijn. Nu was 'epe' of 'eppe' een middelhoogduits woord voor een soort populier, de '*populus tremula*' en in dat geval zou deze 'sol' door dat soort bomen omringd geweest zijn. Het is niet uit te maken welke van de twee oplossingen de juiste is. De overgang van 'solen' naar 'solde' is een voorbeeld van invoeging van de 'd' na een voorafgaande 'l', die we ook aantreffen in 'mulder' naast 'muller'. (Schönfeld, HG 63).

Hengelo (O.)

B. J. Hekket

Afkortingen:

- GAN = Geschiedkundige Atlas van Nederland. De Mraken in Overijssel, door G. A. J. van Engelen van der Veen. s Gravenhage, 1924
 RR = De Registers en Rekeningen van het Bisdom Utrecht, II, door S. Muller Fz s Gravenhage, 1891
 RRH = Rekeningen van het Bisdom Utrecht, 1378-1573, door K. Heeringa. Utrecht, 1926
 GvD = Das Güterverzeichnis Graf Heinrichs von Dale (1188), door F. Philippi en W. A. F. Bannier. Utrecht, 1904
 OO = Oorkondeboek van Overijssel, I-VI, door G. J. ter Kuile; Zwolle 1963-1969
 SB = Mensch en Land in de Middeleeuwen door B. H. Slicher van Bath; Arnhem 1944, herdruk 1972.
 SR = Het Schattingsregister van Twente van 1475, door A. L. Hulshoff, Zwolle 1953
 FON = E. Förstemann. Altdeutsches Namenbuch, Ortsnamen. München, 1967 (herdruk)
 Prot-Goor = Protocol volontaire jurisdictie Stad Goor (RA Zwolle, no 1.)
 Steg. = Het Oude Kerspel Winterswijk door B. Stegeman, Arnhem.
 NGN = Nomina Geographica Neerlandica.
 ONW = Die Ortschaften der Provinz Westfalen bis zum Jahre 1300 door H. Schneider, München 1936
 EPNE = English Place-Name Elements, door A. H. Smith. Cambridge, 1956
 Schönfeld HG = Historische Grammatica van het Nederland, door M. Schönfeld, Zutphen, 1954
 LRSt. = Das älteste Lehenbuch der Herrschaft Steinfurt, 1280; - 1439., door K. G. Döhmer, Münster, 1906.

Het doopvont van Hengelo (O) of (G)

In het vorige nummer van 't Inschrien' werd ons wat uit de doeken gedaan over de mystificaties rond een doopvont, waarbij het een raadsel bleef of dit doopvont uit Hengelo (O) dan wel uit Hengelo (G) afkomstig zou zijn. Hierop wil ik graag reageren, om te pleiten voor Hengelo (O) als plaats van herkomst. In het artikel bleef het een merkwaardig feit dat uitgerekend Hengelo (G) aanspraken maakt op de herkomst van dit doopvont. De argumenten die daarbij aangetoond werden wijzen op een andere vorm en een geheel andere gang naar het museum. Het doopvont zou dan van Hengelo (G), via een omweg, nog altijd in de tuin van de pastorie te Hengelo (O) zijn gekomen. Maar hoe kwam dat doopvont dan in handen van de Herv. Gem. te Hengelo (O)?

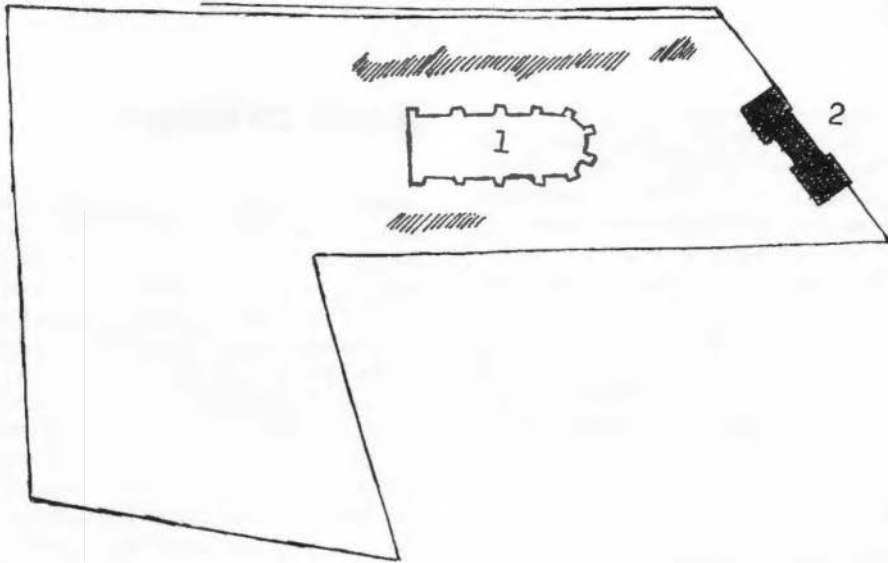
Het lijkt mij het meest voor de hand te liggen dat het daar geplaatst is na het slopen van de oude Herv. kerk, die op de oude begraafplaats aan de Bornsestraat stond. De leeuwen van Huis Hengelo moeten toen reeds in de pastorietaan hebben gestaan, het Huis was al enige jaren gesloopt. Kennelijk had Ds. J. F. van Hoogstraten (predikant sinds 14 nov. 1830 te Hengelo) belangstelling voor deze dingen, en liet ze in zijn tuin plaatsen. Als de nieuwe kerk op 14 juli 1839 gewijd moet worden, is Ds. van Hoogstraten reeds leraar in Lochem, en hij komt op verzoek van de Hengelose kerkeraad deze dienst verrichten.

Maar nu die oude kapel. Deze was sinds de eerste helft der 17e eeuw in handen der Hervormde gemeente. Vanaf 1643 zijn de namen der predi-

kanten bekend. Het kerkje was oorspronkelijk aan de H. Lambertus gewijd, en droeg boven de ingang een stichtingsteen met het jaartal 1545. Daarmee zouden we dan op de moeilijkheid stuiten, dat het romaanse doopvont onmogelijk uit Hengelo (O) zou kunnen stammen.

Er zijn echter wel verschillende vermeldingen als zou Hengelo (O) voordien al een eigen parochie gehad hebben. Ik denk hierbij aan pastoor J. Geerdink, als hij aan het eind van de vorige eeuw schrijft in zijn 'Bijdragen tot de Geschiedenis van het Archidiaconaat en Aartspriesterschap Twente', dat Hengelo reeds in de 11e of 12e eeuw een eigen parochie gehad moet hebben. Ook W. G. A. J. Röring schrijft in zijn 'Kerkelijk en Wereldlijk Twente' dat Hengelo omstreeks 1300 een eigen parochiekerk gehad moet hebben. Helaas is mij niet bekend waar zij deze gegevens vandaan hebben.

Ook wordt over een oude kerk gesproken als in 1577 Arentzen en Schoer voor richter Otto Meylinck verklaren, dat zij in hun jongensjaren (tussen 1510 en 1527) in de kosterij en pastorie zijn geweest. Arentzen verklaart dat 'die Raedtluede van Borne den Raedtluede van Hengelo dat Thorcken hadden gegeven', welk torentje op twee lange wagens van Borne naar Hengelo was gebracht. Richter Meylinck vraagt hierbij ook aan Arentzen 'oftt dessen getuich nicht bewust dat die burenen in die oldekercke (vanaf 1545 was er een nieuwe kerk) oer kercken bencken plegen toe hebben'. Bovengenoemde is ontleend aan Dievers 'Over Hengelo en den Hof te Hengelo'. Vermoedelijk heeft de komst van dat torentje wat uit te staan met de klok die de Kampense klokkengieter Gerhardus van Wou, voor Hengelo vervaardigde in 1515. Deze klok hangt thans in de Ned. Herv. kerk aan de Deldenerstraat.

Mogelijk heb ik nog een ander bewijs gevonden, dat op een hogere ouderdom van de begraafplaats en de kapel kan wijzen. In de afgelopen 2 jaar heb ik meermalen op de oude begraafplaats aan de Bornsestraat kleine aardewerkscherven aangetroffen van middeleeuwse oorsprong. Deze scherven kunnen gedateerd worden als zijnde uit de periode 1000 tot 1400. De heer H. L. Kok dacht hierbij aan het gebruik uit deze periode, om doodgeboren kinderen in aardewerk potten te begraven. Dit geschiedde in de niet-gewijde grond, b.v. onder de heg die de begraafplaats omzoomde. Het is daarom ook opvallend dat deze scherfjes in een paar banen worden aangetroffen in de lengterichting van de kapel, die daar eens gestaan heeft. Het is mijns inziens wel aannemelijk dat deze scherven hier als krenten in de koek zitten, en een klein deel aan de oppervlakte komt, telkens als het terrein geharkt wordt komt er weer wat naar boven.

Vermoedelijk is al vroeg de begraafplaats uitgelegd, waardoor deze kindergraven verstoord werden. Dit ge-

Plattegrond van de oude algemene begraafplaats aan de Bornsestraat te Hengelo. No. 1 is de voormalige slotkapel van huis Hengelo, die omstreeks 1839 gesloopt is. No. 2 is het poortgebouw uit het eind van de vorige eeuw. Het gearceerde gedeelte geeft de vindplaatsen van de middeleeuwse scherfjes aan.

deelte is in de daarop volgende eeuwen zeer intensief voor het begraven gebruikt.

Het is daarom niet ondenkbeeldig dat deze scherven op een 'limbus infantium' wijzen, hoewel er bij mijn weten nog nooit in Twente sporen van dit gebruik zijn gevonden.

Dat de kerk aan de H. Lambertus gewijd was zou ook nog in de richting van een oude oorsprong kunnen wijzen.

Algemeen wordt aangenomen dat het vroegere Huis Hengelo uit het Hof te Woolde is ontstaan, en als Hengelo een kapel had op de begraafplaats, zou deze bij de Hof horen. Dit komt vooral tot uiting in latere eeuwen als men ziet welke rechten de Heren van Hengelo hebben bij het kerkbestuur. De kerk was bijna tot het einde sterk gebonden aan het Huis.

Nu maakt Mr. G. J. ter Kuile in zijn

Oorkondenboek van Overijssel, deel 2 No 300, melding van een oorkonde van 20 december 1266, dat de hof te Walde (Woolde) in leen wordt opgedragen aan de kerk te Monasterium (Münster). Dat zou dan betekenen dat ook de begraafplaats met eventuele kapel een leen van de kerk te Münster werd.

En wat die naamgeving betreft zou ik hierbij willen wijzen op een art. in Spiegel Historiae 7e jaargang No 1 blz. 44-49, waar C. A. Rutgers schrijft over de naamgeving van kerken. Hij schrijft dat het in deze periode gebruikelijk was om de kerken te wijden aan een heilige die in de bisschopstad werd vereerd. Schrijver wijst hierin op de talrijke St. Maartenskerken in het bisdom Utrecht.

Dit alles pleit, zij het in wat vage lijnen, voor een middeleeuwse kerk bij Hengelo (O) en het daarin aanwezige doopvont.

Ook zijn er nog een paar schrijvers geweest, die denken aan een eerste kerk te Hengelo die op de Brink gestaan zou hebben. Dit was dan omdat daar een 'offersteen' gelegen heeft uit de voorchristelijke tijd. Dit lijkt me echter onwaarschijnlijk, omdat men dan niet zo gemakkelijk de kerk verplaatst zou hebben. P. C. G. Hamer

Abonnementsgeld

Per 1 januari 1973 moest het abonnementsgeld, als gevolg van de sterk gestegen kosten, verhoogd worden tot f 7,50. Wij hopen, dat u daarvoor begrip zult kunnen opbrengen.

Gaarne verzoeken wij u, het bedrag over 1973, ad f 7,50 vóór 1 juni a.s. over te maken op postrekening 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Enschede.

Overigens bieden wij u onze verontschuldigen aan voor het feit, dat wij u door een misverstand eerst nu van deze wijziging op de hoogte stellen.

Red. en Adm.

Arend de Reiger

Arent (de) Reiger, gehuwd met Berte Mol, en vermeld op de uit 1552 daterende steen, afgebeeld in 't Inschrien 1973 nr. 1 (blz. 12), welke werd gevonden in de beek bij het erve Overbeek bij Boekelo (gem. Enschede), woonde op het **Warmtinck** in Deldenerbroek.

Tussen 1496 en 1517 komt hij voor als richter te Delden. In 1550 is hij stadhouder van het landgericht Delden, terwijl hij in 1552 en 1554 verschijnt als keurnoot op de grote boermarke. Hij is provisor van de armen in Lochem. In Delden en Lochem stonden een 'Reigers armenhuis'. Binnen de stad Delden had de familie in 1528 het zgn. Reigershuis, dat in 1655 afbrandde, in 1657 was hersteld, doch in 1890 werd afgebroken om plaats te maken voor het raadhuis van Ambt-Delden.

In 1550 werd jor. Arent door de heer van Almelo beleend met het Langelaer te Delden, in 1554 met het Bepseler en Langenhorst te Wiene bij Delden. Hij overlijdt in 1557. Zijn ouders zijn: Steven de Reiger tot Warmtinck (gest. 1554) en Everarda (Evertje) ter Bruggen tot Langelaer, dochter van Frans ter Bruggen en Agnes van Twikkel). Steven werd van 1505 af beleend met de tienden van de Honborch te Notter (Ootmarsum), Masselink te Getelo (Ulsen), Brunynck en Vosding te Mander en Hulshorst te Recktum (Rijssen). Hij is herhaaldelijk aanwezig op de grote boermarke.

Grootvader Arent (gest. 1505), gehuwd met Bruchhausen, was van 1490 tot 1505 richter te Delden en beleend met de Honborch en andere hiervoor vermelde goederen. Hij bezat het leen-Ratsher in Dantzig. In 1667 wordt hij Geheimrat van de keurvorst van Brandenburg.

5. **(An)thoni(u)s** († 1607 te Delden)

roerig goed Zekelhorne in Emlichheim. Een van de zes broers van deze Arend (geertszoon), Herman, was cureet en rector van de St. Blasiuskerk te Delden.

Herman en Arend hadden een rechtsziende reiger in hun wapen en droegen in 1480 het aan Herman toebehorende vrij edel eigen erve en goed Dubbelinck in Azelo (Delden) op aan de bisschop van Utrecht, die hem daarmee weer beleende. Het Dubbelinck bleef tot 1613 in het bezit van de familie De Reiger. Na het overlijden van Melchior de Reiger in 1559 werd zijn zuster Hen(de)rica ermee beleend. Zij huwde met Johan Rammelman, die het goed na het overlijden van zijn vrouw in 1613 in leen verwierf.

Arend de Reiger en Berte (Bertha) Mol hadden 8 kinderen:

1. **Stephen** (major) tot Warmtinc † 15 juli 1607 te Delden, huwt:
 1. Francisca van Bentheim (1576-c 1600);
 2. Geertruid van Armeloe die in 1608 hertrouwt met Isaac van Utterwijck en c 1662 overlijdt.
2. **Bernarda** († c 1599) huwt voor 1586 Gerard ter Borch, burgemeester van Zwolle. Hun zoon Bernard wordt richter van Ootmarsum die van 1618-1624 is beleend met **Bepseler** in Weddehoen (Delden), zoals Arent de Reiger in 1554 daarmee was beleend.
3. **Arend** († 1623) huwt voor 1620 Anna van Langen (wed. Joh. van Munster). Deze volgt van 1558 af zijn vader op als richter van Delden.
4. **Arnolt** tot **Brandlicht** en **Glatbeek** (Almelo) (1559 (7) - 1627) is professor in Helmsted (1582), Leipzig (1590), Jena (1591-1593). Hij is Geheimrat in Halle (1594-1598) en Brandenburgs Kanselier in 1596. Van 1598 tot zijn overlijden woont hij in Berlijn. Zijn zoon Arnold is van 1600-1654

voor 1570 gehuwd met Margaretha Smullinck, is in 1590 burgemeester van Almelo en woont op de **Gladbeek** (alias **De Reigershöfte**), waarmee hij in 1559 werd beleend, evenals met het **Reve** (Reef).

Zijn zoon Diderik († 1642) en zijn kleinzoon Arnoldus Anthonius, burgemeester en richter te Almelo (1645), werden eveneens beleend met De Reigershöfte en Reve.

6. **Wendela** huwt Lubbert Blankvoort († c 1608); hun zoon Steven († c 1620 te Heemse) is heer van Collendoorn
7. **Evert** († c 1612) en zijn zuster **Geertruidt** († c 1611), donateren in 1586 in Rijssen.

Everts zoon: **Stephen** (minor, c1570-1632 te Delden) huwt Anna Stuthof. Hun zoon Everhard (1615-1693) huwt met Lutgart Crop, is burgemeester van Delden. In 1664 is hij beleend met het **Kreijenveld** in Deldenerbroek.

Wel is met het vorenstaande genoegzaam de op de steen voorkomende naam geïdentificeerd, maar daarmee is de herkomst van deze 'eerste steen' nog niet achterhaald.

Het meest voor de hand liggend is het desbetreffende gebouw of bouwsel in of nabij Delden te zoeken, gezien de functie en de woonplaats van de gesigneerde. Ik heb de gelegenheid aangegrepen, zij het zeer beperkt, enkele huizen cq. havezathen aan te halen en in een zeker verband te belichten, aangezien hierover uit de oudste tijden weinig of niets is gepubliceerd.

Misschien geven deze indicaties mede aanleiding om tot een verder onderzoek en publicatie daarvan te komen, zoals de heer D. Jordaan beoogt.

Ik houdt mij warm aanbevolen daarover te vernemen.

Bronnen: in hoofdzaak Huisarchief Almelo; Tijdrekenkundig register op het oud provinciaal archief van Overijssel. H. A. de Reiger

Boek en blad

Dagblad van het Oosten 1972-1973

7.12 Tand des tijds knaagt aan historierijke rectorshuis (Almelo); 2.1 Hunenschans Almelo op monumentenlijst; 9.2 Toekomst oude boerderijen troosteloos, storm ook ramp voor monumenten; 6.3 Liefste wens van molenaar Otte: Muldershuis bij Braakmolen ook eens opknappen (Markelo); 6.3 Boerschap Elen maakt geschiedenis (gem. Hellendoorn); serie G. J. Eshuis 'Zwerftochten door de Vechtvallei': 2.12 Oma Willink vierde 1768 doopvisite in Amsterdam, 16.12 Varkens attendeerden boer op gevolgen van windhoos, 30.12 Op 't Wolbrink in Ane hield men eertijds een herberg, 13.1 Op Hölter in Ane rustte het erfmarkerichterschap, 27.1 Robuuste maagd kruide dronken knecht naar huis, 10.2 Vechtveer was zorgenkind voor Aner markebestuur, 24.2 Opa Willink vond in zudde sabel uit 'Slag bij Ane', 10.3 Al voor 1860 schafte men 'an de vaort' brood en drank.

Tubantia 1972-1973

2.12 Sint Nicolaas, heilige met legendes; 27.1 Gedeelte oude stadgracht bij sloop badhuis blootgelegd (Enschede); 6.2 Het enige nog bewoonde Los Hoes in Twente; 10.2 Historische Kring speurt naar ontstaan dorp Lossen; 10.2 Slijpgleuven in zandsteen; 13.2 ANWB voert actie voor restauratie Goorse molen; 19.2 Hegeman koopt landgoed De Eversberg; serie B. J. Hekket 'Wat betekent...?': 2.12 Kulsdom, 16.12 Pierik, 23.12 Pastunink, 30.12 Plechelmus, 6.1 Ter Laak, 13.1 Willink, 20.1 Wopereis, 27.1 Haitink, 3.2 Hulshof, 10.2 Onstenk, 24.2 Heuker of Hoek, 3.3 Pelgrim, 10.3 Boerrieter.

Twentsche Courant 1972-1973

30.11 Sinterklaas: maangod of heilige?; 22.12 'Borg Beuningen' zal in oude glorie herrijzen; 30.12 Museum Buurtspoorweg kreeg er heel wat moois bij; 2.2 Watermo'en Singraven nog altijd in functie; 5.2 Vriezenveners in dienst van Peter de Grote; 17.2 Veertig jaar geleden reed laatste tram door de stad (Enschede); 24.2 Buursers fam. v. Mast al lang op Haarmölle; 5.3 Halve eeuw 'De Hollandse Molen'; 10.3 Vijftig jaar Twentsche Auto Dienst (TAD).

Beurs

AANGEBODEN:

'Spiegel Historiaal', maandblad voor geschiedenis en archeologie. Compleet tot en met jaargang 1971 (6 jaargangen, 58 nummers), in staat van nieuw, in één koop voor f 125,-
R. Kampman, W. de Clercqstraat 21, Almelo.
tel. 05490 - 165111.

TER OVERNAME AANGEBODEN

Volksgelooft en Volksleven - H. W. Heuvel f 30,-
Oud Achterhoeks Boerenleven - H. W. Heuvel f 30,-
J. Polder, Borne - tel. 05409 - 2584.

TER OVERNAME AANGEBODEN

1. Dit is Enschede 1962
2. Twente door J. van Dijk 1949
3. Mooi Twenthe VVV ± 1924
4. Wandelgids Denekamp ± 1920
5. De geschiedenis van een klaver vier door S. Gosses en Zn. 1956
6. De grote kerk der Nederlandse Herv. Gemeente te Enschede 1931
7. Verslagen en mededelingen - De Hunenborg in Twente, 1917
8. Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, 1969
9. Knipsels.

Gevraagd: Foto's e.d. van Hengelo (O.)

Th. L. M. van Stapele, Javastraat 24, Hengelo (O.), tel. 05400 - 20419.

Recitificatie

In het artikel: 'Enter klompen, zompen en ganzen', ontbreekt op blz. 3, de derde regel, tweede kolom. De regel luidt:
'De betere verbindingen over het land', enz.

H. J. E.